

μένων σπηλαίων, ἐν οἷς πρέπει νὰ ἴδωμεν τὴν ἀρχὴν τοῦ Λαβυρίνθου, ὃν ἐκεῖ που ἔτασσον οἱ ἀρχαῖοι. Ἡ ἐπελθοῦσα ἐσπέρα, καὶ ἡ ἀνὰ τὸ πεδίον τοῦ Χάνδακος ἀπλωθεῖσα σιωπὴ ἐπέτεινε τῆς ψυχῆς τὴν μελαγχολίαν. Πλεονέκτημα μοναδικὸν διὰ τὴν πόλιν τοῦ Ἡρακλείου, καὶ ὁπερ οὐδεμία τῆς ὑψηλίου πόλις δύναται νὰ παρυσιάσῃ, εἶναι ὅτι ἀπὸ τοῦ πεδίου αὐτῆς θεωρεῖ ὁ ὁδοιπóρος τῆς Δίκτης τὸ ὄρος ἔνθα ἐγεννήθη ὁ Ζεὺς, τὴν Ἰδὴν ὅπου ἀνετράφη, καὶ τὸν Γιούκταν ὅπου ἐτάφη. Ἐν τῇ στιγμιαίᾳ ριπῇ τοῦ ὀφθαλμοῦ βλέπει τις, ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ καὶ χρόνῳ, τὸ λίκνον καὶ τὸ μνήμα τοῦ ὑψιβρεμέτου πατρὸς τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν θεῶν.

Ἐν μέσῳ δεινῆς τρικυμίας κατελίπομεν περὶ τὸ μεσονύκτιον τὴν πόλιν. Ἀγριος ἔπνεεν ὁ βορρᾶς, ἡ θάλασσα ἐκόχλαζε, καὶ ἐπὶ τοῦ κυνομένου κύματος ὡς φάντασμα γιγαντιαῖον ἐνεφανίζετο περιοδικῶς ἡ σκιὰ τοῦ τείχους τοῦ φρουρίου. Ἐνῶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἐμυκάτο ὁ σάλος καὶ ἡ ζωὴ, ὁ θάνατος καὶ ἡ γαλήνη ἐκάθευδεν εἰς τὸ βάθος τοῦ πυθμένος. Ἐπὶ τῆς στερεᾶς αὐτοῦ ἐπιφανείας ἄφθονα κατεσπάρησαν τὰ ὅστ' αὐτῶν Ῥωμαίων, τῶν Σαρακηνῶν, τῶν Λατίνων, τῶν Τούρκων. Ἦσαν ἔχθροὶ πρὸς ἀλλήλους οἱ λαοὶ οὗτοι· καίτοι ὅμως ἐχθίστως πρὸς ἀλλήλους διακείμενοι συνηντήθησαν ἐν τούτοις εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀποπνιγμοῦ τῆς ἐλευθερίας τῆς Κρήτης. Εἶναι οἰκτρὸν νὰ μάχεται τις καὶ νὰ ἀποθνήσκῃ ὑπὸ τὴν σημαίαν ἰδέας τινός, ἀφοῦ ἡ ἰδέα δὲν εἶναι εὐγενής. Καὶ βεβαίως ἡ ὑποδούλωσις ἐνός λαοῦ οὔτε τὸν σκοπὸν δύναται νὰ δικαιολογήσῃ οὔτε τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ χυθὲν αἷμα νὰ ἀμνηστεύσῃ.

(Ἔπεται συνέχεια).

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ

Η ΠΡΟΟΔΟΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὑπὸ V. G. Marshall προξένου ἐν Πάτραις.

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον)

Ἰνα λάβωμεν κατὰ προσέγγισιν ἀκριβῆ ἰδέαν τῆς προόδου τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰ τελευταῖα 50 ἔτη, δεόν νὰ σπουδάσωμεν ὅλους ἰδίᾳ τὴν ἐπιτόπιον ἱστορίαν τῶν Πατρῶν. Βεβαίως πᾶς ξένος πρὸς ἀπόδειξιν τῆς μεγίστης προόδου τῆς ἐπιτευχθείσης ἐν Ἑλλάδι προβάλλει ἀμέσως τὰς Ἀθήνας, ἔνθα τὰ μεγαλοπρεπῆ δημόσια κτίρια καὶ αἱ πολλαὶ ἐκ πεντελικοῦ μαρμάρου ἀπαστράπτουσαι ἰδιωτικαὶ οἰκοδομαὶ κοσμοῦσι τὰς ὁδοὺς. Πράγματι αἱ Ἀθῆναι ἀνεπτύχθησαν θαυμασίως, πλὴν ἡδύνατο νὰ λεχθῇ ἐν μέ-

ρει περὶ αὐτῶν, ὅτι ἡ πόλις πολὺ τῆς λαμπρότητος αὐτῆς ὀφείλει τοῖς ξένοις, οὔτινες ἐνεκα μεγίστου ἐνδιαφέροντος πρὸς ἐξερεύνησιν τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος πολλάκις κατόκησαν ἐκεῖ καὶ οὐκ ὀλίγα μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα ἔκτισαν. Πλούσιοι ἄλλ' εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἐγκατεστημένοι Ἕλληνες ἀφιέρωσαν ἑκατομύρια ὑπὲρ τῶν δημοσίων καταστημάτων· τέλος δὲ ὡς ἔδρα ἀπασῶν τῶν κεντρικῶν ἀρχῶν τῆς Ἑλλάδος, αἱ Ἀθῆναι, ἔσχον τεχνητὴν σχεδὸν αὐξήσιν ἐκ τῶν ἑξῶ. Αἱ Πάτραι ὅμως ἐξ ἐναντίας ὀφείλουσι μόνον εἰς ἑαυτὰς τὴν ἡδὴ ἀνθηρὰν αὐτῶν κατάστασιν, διόπερ εἶνε ἡ μάλλον ἀναντίρρητος ἀπόδειξις τοῦ μεγάλου προοδευτικοῦ πνεύματος τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων.

Μετὰ 20 περίπου ἔτη ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ ἀγῶνος (1850) ἡ πόλις εἶχε μόνον 10,000 κατοίκων, ἐν ἔτει δὲ 1879 εἶχεν 25,000 καὶ σήμερον, κατὰ τὸν Murray, ὁ πληθυσμὸς τῶν Πατρῶν κυμαίνεται μεταξύ 35—38,000 κατοίκων.

Ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1873 ἡ πόλις ἔλαβε νέαν ὄψιν, εἰς τοῦτο δὲ συνετέλεσαν κυρίως οἱ ἀδελφοὶ Γεώργιος καὶ Θάνος Ροῦφοι, υἱοὶ τοῦ ἀπὸ τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος γνωστοῦ καὶ περιβλέπτου ἀρχοντος Β. Ροῦφου. Ἐπὶ τῆς δημαρχίας ἐκείνων κατεσκευάσθη μέγα ὑδραγωγεῖον, ἴσως τὸ σημαντικώτερον τῆς νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης. Συγχρόνως δ' εἰσήχθη ὁ δι' ἀερίοφωτος φωτισμὸς καὶ ἐφηρμόσθη γενικὸν σύστημα ὑπονόμων κατεσκευάσθησαν ὠραῖαι δημόσιαι καὶ διὰ δενδροστοιχιῶν κεκοσμημέναι πλατεῖαι, καὶ πολλαὶ ὁδοὶ τῆς ἄνω πόλεως ἠρῶνθησαν καὶ ἐξωραίσθησαν, συνελόντι δ' εἰπεῖν ἐγένετο πᾶν τὸ δυνατόν ὑπὲρ τῆς πόλεως, καὶ ὁ τὸ πρῶτον ἐν Πάτραις ἐρχόμενος οὐκ ὀλίγον ἐκπλήσσεται ἐκ τῶν ὠραίων λιμενικῶν ἔργων καὶ τῶν προκυμαιῶν, ἐξ ὧν κατὰ τὴν συγκομιδὴν τῶν σταφίδων συχνάκις ἐπιβιβάζονται καὶ ἀποστέλλονται ἀπανταχοῦ τῆς ὑψηλίου καθ' ἑκάστην ὑπὲρ τοὺς εἰκοσακισχιλίους στατῆρας τοῦ ἀπεξηραμένου τούτου καρποῦ.

Αἱ Πάτραι δὲν εἶνε μόνον ναυτικὴ καὶ ἐμπορικὴ πόλις, ἀλλὰ καὶ βιομηχανικὴ, ἔχει δὲ νὰ ἐπιδείξῃ 20 ἀτμοκίνητα βιομηχανικὰ καταστήματα.

Καὶ ὑπὸ φιλολογικὴν δ' ἐποψιν δὲν ἀργεῖ, διότι ἔχει 8 τυπογραφεῖα, ἐν οἷς ἐκτυπούνται πολλὰ βιβλία καὶ φυλλάδια καὶ δημοσιεύονται 5 ἐβδομαδιαῖα ἐφημερίδες.

Πλὴν ὀφείλομεν νὰ ἐπανέλθωμεν πάλιν εἰς τὴν περίοδον τῶν ἀνωμαλιῶν, ἵνα δυνηθῶμεν νὰ ἐκτιμήσωμεν ἀκριβῶς τὴν πραγματικὴν τῆς χώρας πρόοδον. Ἰδίως δὲ ὀφείλομεν νὰ μὴ παρίδωμεν τὴν τότε ἀθλίαν κατάστασιν τῆς καλλιέργειας τῆς γῆς καὶ τῆς δημοσίας οἰκονο-

μίας. Καὶ τότε μὲν ὑπῆρχον 12,000 σχεδὸν στρεμμάτων ¹⁾ σταφιδοφυτειῶν, καὶ 37,000 στρεμμάτων ἀμπελοφυτειῶν νῦν δ' ἐκ μὲν τῶν πρώτων ὑπάρχουσιν ὑπὲρ τὰς 600,000 καὶ ἐκ τῶν τελευταίων ἐν ἑκατομμύριον στρεμμάτων.

Οἱ ἐλαιῶνες δι' οὓς ἐκαυχᾶτο πρότερον ἡ Πελοπόννησος κατεστράφησαν σχεδὸν ὑπὸ τοῦ ἀγρίου Ἰβραήμ πασσᾶ καὶ μόλις ὑπελείφθησαν καθ' ἅπασαν τὴν Πελοπόννησον 500,000 ἐλαιόδένδρων. Ἐν ἔτει δὲ 1886 ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνῆλθε πάλιν εἰς 15 ἑκατομμύρια.

Βαλανιδίων τοῦ καρποῦ τῆς δρυὸς (*Quercus Aegilops*) ἐξήχθησαν ἐν ἔτει μὲν 1838 περὶ τὰς 60,000 στατήρων, ἡ δὲ τελευταία συγκομιδὴ ἀνῆλθεν εἰς 250,000 στατήρων.

Ἡ καλλιέργεια τῆς μετάξης δυστυχῶς, ἐνεκα τῆς νόσου τοῦ μεταξοσκώληκος ἥτις ἐνεσκῆψεν ἀπὸ τινων ἐτῶν, ὡπισθοδρόμησε λίαν. Ἵνα δὲ λάβωμεν ἰδέαν τινὰ τῆς ποιότητος τῆς ἐλληνικῆς μετάξης, ἀνάγκη ν' ἀναμνησθῶμεν μόνον ὅτι ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἐκθίσει τῶν Παρισίων ἐν ἔτει 1885 ἀπενεμήθη αὐτῇ τὸ πρῶτον βραβεῖον.

Καὶ ἡ καλλιέργεια δὲ τοῦ καπνοῦ ἐπέξετάθη λίαν. Ἐν ἔτει 1842 παρήχθησαν 450 χιλιάδες ὀκάδων, κατὰ δὲ τὸ τελευταῖον ἔτος (1886) παρήγαγεν ἡ Ἑλλάς 4 ἑκατομμύρια ὀκάδων.

Ἡ δὲ τῶν σιτηρῶν καλλιέργεια παρέχει ἤτον εὐάρεστα ἀποτελέσματα. Ἡ ἑλλειψὶς ἐπαρκoῦς κεφαλαίου καὶ ἡ ἐπίμονος ἄρνησις τῶν χωρικῶν ὅπως προμηθευθῶσι κατάλληλα γεωργικὰ ἐργαλεῖα, ἀναστέλλουσιν εἰσέτι τὴν πρόοδον. Εἰς τοῦτο δὲ συμβάλλεται προσέτι καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἡ καλλιέργεια τῆς τε σταφιδαμπέλου καὶ ἀμπέλου ἀποδείκνυται μᾶλλον προσοδοφόρος· δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ θαυμάζωμεν ἂν ἡ γεωργία μένει ἀναλόγως παρημελημένη. Ἀφ' ἐτέρου δὲ πάλιν παρατηροῦμεν εὐχαρίστως ὅτι ἀπὸ τῆς προσαρκτήσεως τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα (1881) ἅπαντα τὰ εἶδη τῶν σιτηρῶν αὐξάνουσι λίαν, ἡ δὲ πρότερον τοσοῦτον μεγάλη εἰσαγωγή ἐκ τε Ρωσσίας καὶ Τουρκίας κατ' ἔτος ἐλαττοῦται. Ἐν ἔτει 1880 ἅπασα ἡ τῶν σιτηρῶν συγκομιδὴ τῆς Ἑλλάδος ἀνῆλθεν εἰς 1,500,000 *κουάρτερ* ²⁾ ἢ τέταρτα, τὸ δὲ προηγούμενον ἔτος ὑπερέβη τὰ 5 ἑκατομμύρια.

Οὐδαμῶς ὅμως ἡ πρόοδος εἶναι τοσοῦτον καταφανὴς ὅσον εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς σταφιδαμπέλου καὶ τὸ ταύτη συναφὲς κολοσσιαῖον

ἐμπόριον τῶν σταφίδων, ὧν τὸ κύριον κέντρον εἰσὶ πάλιν αἱ Πάτραι.

Κατὰ τὰ τελευταῖα τῆς Τουρκοκρατίας ἔτη, δηλ. περὶ τὰ 1820, παρήχθησαν καὶ ἐξήχθησαν σχεδὸν 120.000 στατήρων, κατὰ δὲ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα αἱ φυτεῖαι παρημελήθησαν ἐντελῶς καὶ δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ ἐξαχθῇ ἀξία λόγου ποσότης σταφίδων.

Μετὰ τὴν εἰρήνην ὅμως ἡ καλλιέργεια τῆς σταφιδαμπέλου ἐπέξετάθη λίαν ὡς ἐκ τῶν ἐπομένων ἀριθμῶν δηλοῦται :

1840	14274	ἀγγλικοὶ τόννοι ⁴⁾
1850	34457	» »
1860	51624	» »
1870	54177	» »
1880	92330	» »
1886	123000	» »

Ἵνα δὲ τις κατὰ προσέγγισιν νοήσῃ τὴν σπουδαιότητα τοῦ εἵδους τούτου διὰ τὸ μικρὸν κράτος, ἀρκεῖ ν' ἀναφέρωμεν μόνον ὅτι ἡ ἀξία αὐτοῦ ἐν ἔτει 1886 ὑπερέβη τὰ 70 ἑκατομμύρια φράγκων.

Πράγματι ἡ κορινθιακὴ σταφὶς εἶναι τὸ Α καὶ τὸ Ω τῆς Ἑλλάδος, ὥστε καλὴ ἢ κακὴ ἐσοδεῖα σημαίνει γενικὴν χαρὰν ἢ λύπην, ἰδίως διὰ τὴν Πελοπόννησον. Αἱ Πάτραι κατὰ τὸν χρόνον τῶν φορτώσεων, ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου, ὡς πρωτεύουσα τῆς Πελοποννήσου, εἶνε μικρὸν Ἀμβουῦργον, σὺν τῇ διαφορᾷ ὅτι ἅπασαι αἱ τάξεις τοῦ λαοῦ ἐν εὐαρέστῳ διεγέρσει ἀναμένουσι τὸ ἀποτέλεσμα.

Ἐὰν δ' ἐν τέλει ὁ ὥραιος κυανοπόρφυρος καρπὸς τεθῇ ξηρὸς ἐν ἀσφαλεῖ, ἀγάλλεται ἅπασα ἡ χώρα. Οἱ ἡμίονοι οἱ φέροντες τὰ πρῶτα φορτία τῆς σταφίδος εἰς τὴν πόλιν εἰσὶ κεκοσμημένοι διὰ κωδωνίσκων καὶ κλάδων μυρσίνης. Αἱ πρῶται διὰ σταφίδων πεφορτωμέναι φορτηγίδες εἰσὶ κεκαλυμμέναι διὰ σηματικῶν καὶ συνοδεύονται ὑπὸ ζητωκραυγῶν τῶν τε κωπηλατῶν καὶ τῶν συσκευαστῶν (κοιν. στιβαδῶρων), ἐνῶ τὰ εὐτυχῇ ἀτμόπλοια, τὰ ὁποῖα ἐνεκα τῆς ταχύτητος αὐτῶν ἐκλέγονται πρὸς μεταφορὰν τῶν πρωτολείων, κοσμοῦνται ἰδιαζόντως καὶ εἰσδέχονται τὰ πρῶτα βυτία ἢ κιβώτια ὑπὸ τὸν κρότον τῶν πυροβόλων. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐν Πάτραις βασιλεῦει ἄκρα δραστηριότης. Οὐ μόνον δ' ἐπιβιβάζονται ἐντεῦθεν ὑπὲρ τὸ ἑκατομμύριον στατήρων σταφίδων καὶ ἐτέρων ἐμπορευμάτων, ἀλλ' ἐνταῦθα συγκεντροῦται πᾶν ὅ,τι προάγει καὶ ἐμψυχώνει τὸ κολοσσιαῖον τοῦτο ἐμπόριον. Ἐνταῦθα εὐρίσκονται τὰ κεντρικὰ γραφεῖα τῶν τε ξένων καὶ τῶν Ἑλλήνων μεγα-

1) Τὸ ἐλληνικὸν στρέμμα ἰσοῦται σχεδὸν πρὸς τὸ 1/4 ἐνὸς ἀγγλικοῦ acre.

2) Ἐκαστον ἀγγλικὸν κουάρτερ = πρὸς 480 ἀγγλικὰς λίτρας ἢτοι 171 ὀκάδας.

4) Ἐκαστος ἀγγλικὸς τόννος = πρὸς 2220 λίτρας ἐνετικὰς, ἢτοι πρὸς 832 1/2 ὀκάδας.

λεμπόρων, ὡς καὶ τὰ γενικὰ πρακτορεῖα τῶν τε ἀτμοπλοικῶν καὶ τῶν ἀσφαλιστικῶν εταιριῶν, ἐνῶ αἱ εὐρεῖαι τραπεζικαὶ ἐργασίαι, αἱ ὁποῖαι διευθύνονται ἐντεῦθεν, εἰσὶ πολλοῦ λόγου ἄξιοι.

Καὶ ἡ καλλιέργεια τοῦ βάρβακος ἐν τοῖς προτέροις χρόνοις προήχθη λίαν, ἐνῶ ἐπὶ τουρκοκρατίας ἦν ἐντελῶς ἐγκαταλελειμμένη. Ὅτε ὁ βασιλεὺς Ὁθων ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν ἐν ἔτει 1833, ἡ βιομηχανία αὕτη ἦν ὅλως ἄγνωστος. Ἐν ἔτει ὁμοῦς 1862 ἐξησφαλίσθη μικρὰ ἐσοδεῖα ἐκ 3,200,000 ἀγγλ. λιτρῶν. Ἡ παραμέλησις τῆς καλλιέργειας ταύτης ἦν τοσοῦτο μᾶλλον λυπηρὰ ὅσον ἐν Ἑλλάδι τὸ φυτὸν τοῦτο, ἂν οὐχὶ πρότερον, τοῦλάχιστον κατὰ τὰ πρῶτα τοῦ χριστιανισμοῦ ἔτη, συχνάκις ἐκαλλιεργεῖτο. Ὁ Πausanias ἀναφέρει ὅτι ἡ χώρα τῆς Ἡλείας ἦν καταλληλοτάτη διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ βύσσου, ἐν δὲ ταῖς Πάτραις ἐξησκειτο ζωηρὰ διὰ τούτου βιομηχανία 1).

Μεθ' ὅλας δὲ τὰς προσπάθειάς τὰς καταβαλλομένας κατὰ τὴν κατεργασίαν ἡ ποιότης τοῦ ἐγχωρίου βάρβακος ὑπολείπεται λίαν, διότι αἱ ἱνες εἰσὶ βραχεῖαι, τὸ δὲ ἐκ τούτων νῆμα χονδρὸν, κατ' ἀκολουθίαν δὲ δὲν δύναται νὰ συναγωνισθῇ πρὸς τὸν βάρβακα ἐτέρων χωρῶν. Ἡ μέγιστη ἄχρι τοῦδε ἐπιτευχθεῖσα ἐσοδεῖα ἀνῆλθεν εἰς 22,000,000 ἀγγλ. λιτρῶν.

Ἄν καὶ ἡ πρὸς ἐμπορείαν δεξιότης τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων εἴνε πασίγνωστος, οὐχ ἥττον δὲν εἶνε ἐπίσης πασίγνωστος ὅτι τὸ μικρὸν κράτος κέκτηται ἐμπορικὸν ναυτικόν, ὅπερ ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐμπορικῶν πλοίων ἄλλων ἐθνῶν σχεδὸν δύναται νὰ ὀνομασθῇ μέγα.

Ἡδὴ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας εἶχεν ἡ Ἑλλάς 450 ἐμπορικὰ πλοῖα 52,000 τόννων, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821—29 ὑπὸ τοὺς γνωστοὺς θαλασσίους ἥρωας Μιαούλην, Κανάρην, Σαχτούρην καὶ ἄλλους, μετεβλήθησαν εἰς πολεμικά, οὐχὶ σπανίως νικήσαντα καὶ εἰς ἐπαίσχυντον φυγὴν τρέψαντα τοὺς ἰσχυροὺς στόλους τῆς τε Τουρκίας καὶ Αἰγύπτου, ὡς ταῦτα ἐν ἐκτάσει περιεγράφησαν ὑπὸ τοῦ Φίνλαυ, Γόρδωνος καὶ Τρικουπῆ.

Τὸ ἐλληνικὸν ἐμπορικὸν ναυτικὸν ἐκέκτητο ἤδη, λήγοντος τοῦ 1885 ἔτους, 1348 ἰστιοφόρα πλοῖα 260,000 τόννων, εἰς δὲ τὸν ὑπὸ τοῦ γραφείου Veritas ἐν ἔτει 1885 δημοσιευθέντα γενικὸν κατάλογον τῶν ἰστιοφόρων πλοίων ἀπάντων τῶν ἐθνῶν, ἡ Ἑλλάς εὐρηται 11η ἐκ τῶν 42 μνημονευομένων κρατῶν. Ἡ Ἰσπανία ἵσταται παρ' αὐτῇ μετὰ 1450 πλοίων 269,000 τόννων, ἐνῶ ἡ Αὐστρία ὡς 12η, ἔχει 468 πλοῖα 192,000 τόννων. Τὸ μικρὸν λοιπὸν τοῦτο κρα-

τείδιον, ἡ Ἑλλάς, κατέχει ἐπίσημον θέσιν. Ἐτι δὲ κέκτηται ἀξιόλογον ἀτμοκίνητον στόλον ἐξ 63 σκαφῶν 40,000 τόννων σχεδόν, ἐν οἷς συγκαταλέγονται ἑνία τῶν ταχίστων ἀτμοπλοίων τῆς Μεσογείου.

Ἐν πολλαῖς ἐκ τῶν μεγαλειτέρων πόλεων ἰδρύθησαν πρό τινων ἐτῶν ἐμπορικὰ ἐπιμελητήρια, οὐκ ὀλίγον συντελοῦντα εἰς τὴν ἐν γένει ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας. Ἰδίως ἄξια μνείας εἰσὶ τὰ ἐπιμελητήρια τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Πειραιῶς, τῶν Πατρῶν, τῆς Κερκύρας, τῆς Ζακύνθου, τῆς Κεφαλληνίας κτλ.

Ἄν καὶ ὑπάρχουσιν ἐν Ἑλλάδι λίαν εὐυπόληπτοι Τράπεζαι, ἐλληνικαὶ τε καὶ ξέναι, οὐδαμῶς ὁμως ἐπαρκοῦσιν εἰς τὸν ὑπὸ τοιαύτης προοδευτικῆς τάσεως ἐμπορούμενον λαόν.

Τὸ σύνολον τῶν κεφαλαίων ἀπασῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐργαζομένων Τραπεζῶν ἀνέρχεται εἰς 85,000,000 φράγκων μόνον. Εὐφύας, ἐπιμελείας καὶ πρὸς ἐργασίαν ρώμης εὐμοιρεῖ λίαν ὁ λαός, πλὴν κεφαλαίων ἔχει μεγάλην ἑλλειψιν.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος εὐτυχῶς ἀσχολοῦνται ἐν ὑπερόχῳ πλειονοψηφίᾳ εἰς τὴν γεωργίαν, σκοπὸν προθέμενοι νὰ μεγαθύνωσι καὶ βελτιώσωσιν ἔτι μᾶλλον τὰ μικρὰ κτήματα, ἅπερ ἐκληρονόμησαν παρὰ τῶν γονέων αὐτῶν ἢ ἐδημιούργησαν ἐκ τῆς περιβαλλούσης αὐτοὺς χέρσου.

Ὅταν ὁ μικρὸς ἰδιοκτήμων εὐτυχῇ, σέπτεται περὶ προικίσσεως τῶν θυγατέρων του ἢ περὶ ὑποστηρίξεως ἱκανοῦ συγγενοῦς· ἐν οὐδεμιᾷ δὲ περιπτώσει ἀξιοῖ μείζονα κατ' οἰκονομίαν αὐτοῦ ἢ ἥττον ἐπίπονον βίον. Ἀληθῶς ὁμως ἐκπληξιν διεγείρουσιν αἱ δύο ἑτεραι αὐτοῦ ἀρεταί· ἡ ἠθικότης καὶ ὀλιγάρεια, καθ' ἃς οὐδεὶς ἕτερος λαὸς τῆς ἀνατολῆς οὐδὲ κατὰ προσέγγισιν ὁμοιάζει αὐτῷ.

Πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἐγκαταλείπει ὁ χωρικός τὴν καλύβην του. Τὰ σιτία αὐτοῦ συνιστάμενα ἐξ ἄρτου, ἐλαιῶν καὶ τοῦ ἀπαραιτήτου ρετσίνατου (οἶνου ἐγχωρίου λίαν στρυφνοῦ ἀλλ' ὑγιεινοῦ), ἐπαρκοῦσιν αὐτῷ ἐντελῶς καὶ μεθ' ὅλην τὴν βαρεῖαν τῆς ἡμέρας ἐργασίαν. Μόνον τοῦ μεσημβρινοῦ αὐτοῦ ὕπνου, διώρου περίπου, δὲν δύναται νὰ στερηθῇ. 1) Καὶ μεθ' ὅλην ὁμως τὴν ἐπιμέλειαν συχνάκις ὁ δραστήριος νέος Ἕλλην δὲν δύναται νὰ προοδεύσῃ, διότι ἐλλείπουσιν αὐτῷ τὰ κεφάλαια ὅπως ἐπιχειρήσῃ μείζονα ἔργα. Ἐπειδὴ δὲ αἱ Τράπεζαι συνήθως παρεμβάλλουσι μέγιστα προσκόμματα

1) Τοῦτο λεκτέον μόνον περὶ τῶν μηνῶν τοῦ θέρους, διότι τὸν χειμῶνα ἡ μᾶλλον ἀπὸ τῆς 15 Αὐγούστου μέχρι τῆς 23 Ἀπριλίου, ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, οὐδεὶς τῶν ἐργατῶν οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν κοιμᾶται. Σ. Μ.

ὅπως δανείσῃσι χρήματα τοῖς τοιοῦτοις, ἐμπίπτουσι συνήθως εἰς τὰς χεῖρας ἀσυνειδήτων τοκογλύφων, ὧν καὶ ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσιν δυστυχῶς ἱκανοί.

Συχνάκις λαμβάνουσι παρ' αὐτοῦ μέχρι 25% καὶ πλέον διὰ μικρὰ δάνεια, πλὴν οὗτος προτιμᾷ νὰ πληρώσῃ τὸν τόκον τοῦτον ἢ ν' ἀποταθῇ εἰς τὰ μεγάλα τραπεζιτικὰ καταστήματα, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε ἀπαιτοῦσι πλέον τῶν 8 ἢ 9% πλὴν τσαυτάς δυσκολίας παρεμβάλλουσιν, ὥστε ἐκφοβίζουσι τὸν συνήθως μὴ ἐθισμένον εἰς χρηματιστικὰς ὑποθέσεις ἰδιοκτήμονα. Πολλάκις ὅμως οὔτε παρὰ τῶν Τραπεζῶν οὔτε παρ' ἰδιωτῶν κεφαλαιούχων δύναται νὰ εὔρῃ τὰ ἀναγκαζοῦντα αὐτῷ χρήματα, καὶ τότε ἀρκεῖται μετ' ἀπιστεύτου λιτότητος καὶ φιλοπονίας βραδυτάτα μὲν ἀλλὰ βαθμηδὸν νὰ γεωργῇ τὰς περιβαλλούσας αὐτὸν ἐκτάσεις, ὅποτε δύναται μόνον νὰ ἐλπίζῃ ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ ἐν τῇ μελλούσῃ γενεᾷ καὶ ὑπὲρ τῶν ἐκυτοῦ τέκνων ὅ,τι ἡδύνατο διὰ μικρᾶς βοήθειας νὰ γείνῃ ἡδὴ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του. Χιλιάδες ἐπιμελῶν μικρῶν γεωργῶν ἔλαβον καὶ λαμβάνουσι καὶ σήμερον ἐτι πείραν τοῦτου. Ἐὰν τὸ κακὸν τοῦτο ἀπεσοβέιτο ὑπὸ Τραπεζῶν ἢ κεφαλαιούχων, οὐ μόνον πλεῖστα θὰ ἐκέρδιζον οὗτοι, ἀλλὰ καὶ ὁ τόπος καὶ οἱ κάτοικοι ἀπείρως θὰ ὠφελοῦντο. Τοῦτο εἶνε ἀπέραντον πεδίον, ἐφ' οὗ ἡδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ καλὸν καὶ ὠφέλιμον.

(Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ περιοδικοῦ *Unsere Zeit*)

(Ἐπεται τὸ τέλος).

Μετάφρασις ΧΡ. Π. ΚΟΡΥΛΛΟΥ, ἱατροῦ

ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ

ΣΥΜΠΕΠΥΚΝΩΜΕΝΟΥ ΓΑΛΑΚΤΟΣ

Ἡ ἐργασία, εἰς ἣν ὑποβάλλεται τὸ γάλα, ὅπως διατηρηθῇ ἐπὶ χρόνον, ἀπλοῦν ἔχει σκοπὸν νὰ ἀφαιρέσῃ μέγα μέρος τοῦ ἐν αὐτῷ ἐμπεριεχομένου ὕδατος, διὰ μεθόδων μὴ ἀλλοιουσῶν τὴν σύστασιν αὐτοῦ. Προσθέτοντες εἰς αὐτὸ σάκχαρον καὶ εἰσάγοντες τὸ παρασκευασθὲν μῆγμα ἐντὸς ἀγγείων στεγανῶν καὶ ἐρμητικῶς ἐσφραγισμένων, ἐν Ἀμερικῇ, πρὸ τριακονταετίας ἤδη, κατώρθωσαν νὰ διατηρήσῃσι πάσας τὰς ιδιότητας τοῦ γαλακτος καὶ νὰ μεταφέρωσιν αὐτὸ εἰς οἰανδήποτε ἀπόστασιν, ἄνευ τινὸς ἀλλοιωσεως, ἐνῶ συγχρόνως ἡλάττουν καὶ τὸν ὄγκον αὐτοῦ. Δι' ἀπλῆς προσθήκης ποσότητος τινος ὕδατος, κατὰ τὴν στιγμήν τῆς χρήσεως, τὸ γάλα ἀραιοῦται εἰς τὸν ἀρχικὸν αὐτοῦ ὄγκον. Τὸ συμπεπυκνωμένον τοῦτο γάλα κατεδείχθη χρησιμώτατον κατὰ τὸν ἐν ταῖς

Ἡνωμέναις Πολιτείαις ὁμοσπονδιακὸν πόλεμον, εἰς τοὺς ἐν ἐκστρατεία ὀπλίτας. Ἐκτοτε ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἐγενικεύθη ἐν τῷ στρατῷ τῆς ζηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐν Τογκίνῳ ἰδιαζόντως χάρις εἰς αὐτὸ οἱ ἐκ δυσεντερίας καὶ ἄλλων χρόνιων κοιλιακῶν νοσημάτων προσβαλλόμενοι στρατιῶται ἡδύναντο νὰ λαμβάνωσι τὴν μόνην τροφήν ἣν ἐδέχετο ὁ στόμαχος αὐτῶν. Ὁ ἰατρὸς Ζουβέρ τοσοῦτον ἐνεθουσιάσθη ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς χρήσεως αὐτοῦ, ὥστε ἔλεγε ὅτι ἔπρεπε νὰ στηθῇ ἀνδριάς εἰς ἐκείνον, ὅστις ἔσχε πρῶτος τὴν ιδέαν τῆς παρασκευῆς συμπεπυκνωμένου γαλακτος.

Ἡ παρασκευάζουσα τὸ προῖον τοῦτο βιομηχανία ἐτησίως λαμβάνει διαστάσεις μεγαλειτέρας· διεπεραιώθη ἤδη διὰ τοῦ Ὁκεανοῦ καὶ τὸ μικρὸν χωρίδιον Χάμ. τῆς Ἑλβετίας, παρὰ τὴν Ζούγην, ἐγένετο ἡ ἑδρα ἐργοστασίου, συμπεκνούντος καθ' ἐκάστην τὸ γάλα ὑπεροκτακισχίλιων ἀγελάδων, ἥτοι 60,000 λίτρας περίπου, ἐκπέμποντος δ' ἐτησίως 16—17 ἐκ. λ. συμπεπυκνωμένου γαλακτος.

Ἡ λειτουργία τοῦ ἐργοστασίου τοῦτου, ὅπερ εἶνε τὸ κυριώτερον τῶν ἐπτά ὁμοίων ἰδρυμάτων μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πλουσιωτάτης ἐταιρίας, ἤρξατο πρὸ εικοσαετίας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην συνεπύκνου τὸ γάλα 263 ἀγελάδων καὶ παρέδιδεν εἰς τὴν κατανάλωσιν 137,000 κυτία ἐκ 435 γραμμαρίων ἕκαστον. Τὸ γάλα ἀγοράζεται παρὰ τῶν κτηνοτρόφων πρὸς 12 λεπτά κατὰ λίτρον, παραλαμβάνει δὲ αὐτὸ ἡ ἐταιρία ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ πωλητοῦ.

Κομιζόμενον εἰς τὸ ἐργοστάσιον τὸ γάλα ρίπτεται ἀμέσως ἐντὸς δεξαμενῆς κεκαλυμμένης διὰ λεπτῆς μεταξίνης κρησέρας, χρησιμευούσης εἰς τὴν διήθησιν τοῦ γαλακτος καὶ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν τυχόν ἐνυπαρχουσῶν ἐν αὐτῷ ἀκαθαρσιῶν. Ὁ πυθμὴν εἶνε συγχρόνως καὶ ὁ δίκος πλάστιγγος ζυγίζουσης τὸ γάλα. Διὰ τινος δικλειδὸς ἀναγομένης καθ' ἕκαστον ζύγισμα, τὸ γάλα ἐκ τῆς δεξαμενῆς εἰσρέει ἀπ' εὐθείας εἰς μεγάλους χαλκίινους λέβητας, οἵτινες θερμαίνονται δι' ἀτμοῦ μέχρι 35°. Τότε προστίθεται εἰς τὸ γάλα καὶ ἐν ὄγδον περίπου τοῦ βάρους τοῦ σακχάρου ἐκ σακχαροκαλάμου. Ἀμα διαλυθέντος τοῦ σακχάρου, τὸ γάλα εἰσέρχεται αὐτομάτως ἐντὸς λεβήτων ἀφ' ὧν ἀφῆρθη ὁ ἀτμοσφαιρικός ἀήρ καὶ εἴτα γίνεται ἡ συμπύκνωσις ὑπὸ θερμοκρασίαν 52°. Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους τὸ γάλα βράζει χωρὶς οὐδὲν τῶν συστατικῶν αὐτοῦ (λίπος, τυρίνη κτλ.) νὰ ὑποστῇ τὴν ἐλαχίστην ἀλλοίωσιν. Εἰς διάστημα τριῶν ὥρῶν, τὸ ἐν ἐκάστῳ τῶν λεβήτων ποσὸν γαλακτος ἐλαττοῦται εἰς τὸ τρίτον τοῦ ἀρχικοῦ ὄγκου, ἥτοι εἰς 70—80 ἑκατοντάλιτρα. Ἐκ τῶν συμπεπυκνωτικῶν λεβήτων τὸ ὑγρὸν, ἐν